

Vevlen gård på Idd

Et bidrag til gårdens bygningshistorie 1810- 1867

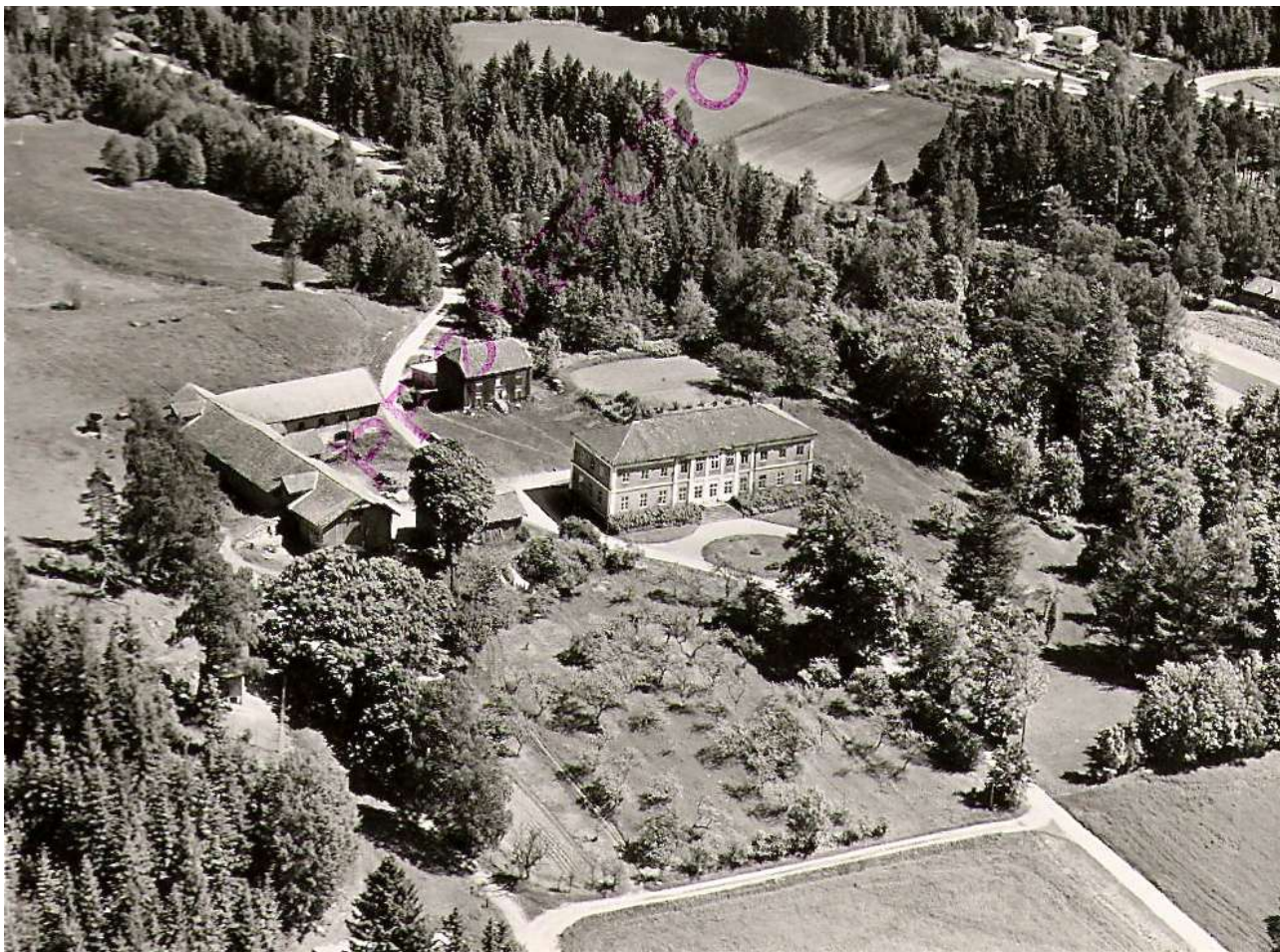
Elin Langfeldt Pettersen

Mastergradsoppgave i kunsthistorie, UIO 2010

Lystgård

- ”En samtidig betegnelse som ble brukt om byborgernes landsteder på 1700- og 1800-tallet”
 - Geir Thomas Risåsen

Vevlen gård

Idd, Halden. Widerøe flyselskap

Foto: Elin L. Pettersen

Carl Adolph Dahl

- 1769 f. Aavedal i Rægefjorden i Rogaland
- Gift med Johanne Theodora Stang (1780-1835)
- 1791 Juridisk embedseksamen i København
- 1797 Viserådmann i Fredrikshald
- 1798 Rådmann og byfogd, Tønsberg
- 1803- 1815 Byråd, auksjonsdirektør og sorenskriver i Idd og Marker
- 1808 Vevlen
- Utmerkelser
- 1809 Kanselliråd
- 1810 Ridder av Danebrog
- 1817 Stortingsmann for Fredrikshald.
- 1819 d i Fredrikshald.

- Ikke fredet
- 6 generasjoner, 5 generasjoner embedsmenn
- Lystgård frem til 1897
- Helårsbolig 1897 – 1981
 - Ny enebolig på tunet 1981

Disposisjon

- Datering
- Utforming og funksjon/ Alternativ fasadeutforming
- Arkitekturhistorisk sammenheng/ særegenhet
- Forbilder
- Parken

Datering: 1811- 1814

- 1808?
- 1811- 1814
 - Branntakst 18.sept 1810 beskriver en annen bygning som gårdens hovedbygning.
 - Indikerer at byggeprosjektet er nært forestående
 - Utforming av tunet
 - Planlegging av teglverket
 - Teglverket
 - Teglproduksjon var sesongavhengig
 - Negativ karriere rundt 1814, spionanklager.
 - Faller sammen med licensetiden og byggeboom rundt 1810, avløst av depresjon rundt 1814.
 - 1817, Byboligen skadet i bybrannen
 - 1818, sviktende helse
- 23. aug. 1820 besiktiges Dahls hovedbygning første gang
 - Av 21 værelser var 5 værelse i første etasje, samt kjøkken så vidt innredet for sommerbruk
- Et fullstendig teglbrenneri.

utforming

Oppmåling, Wiel Gedde og Nygård 1933

Foto: Elin L. Pettersen

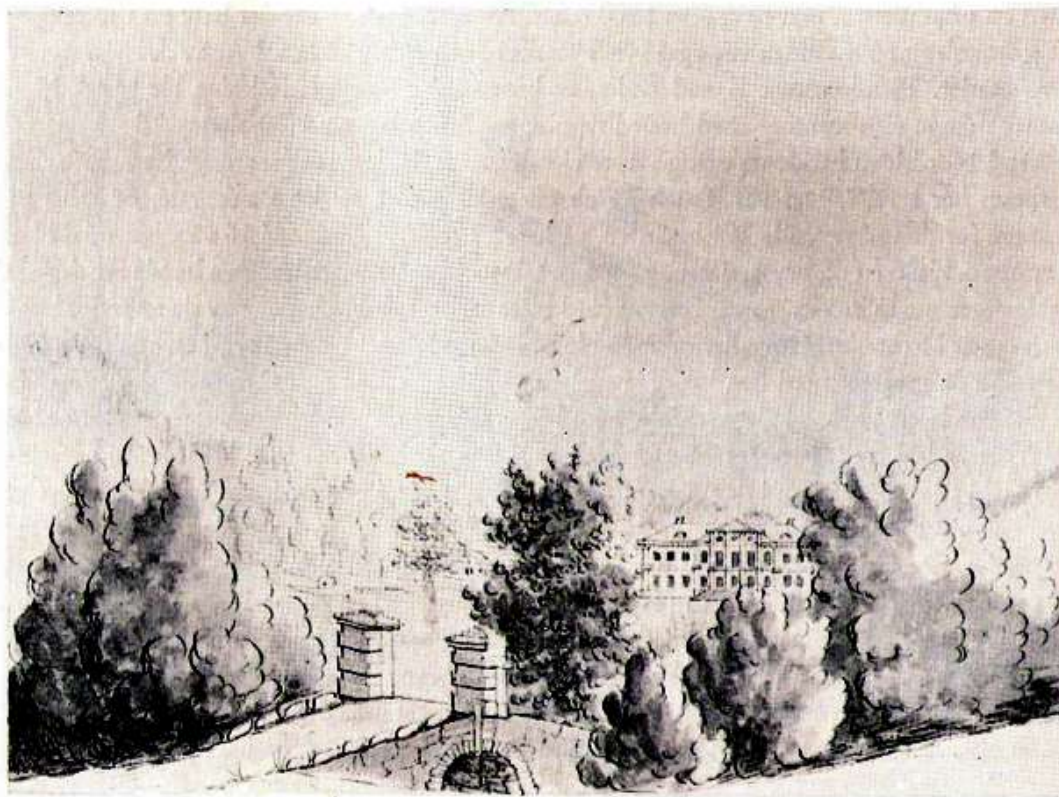

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

En annen utforming?

314

GUTHORM KAVLI

Vevlen. Her sees midpartiet med gavl. Tegning av S. O. Wolff 1822.

S. O. Wolff, 1822

Rekonstruksjon, Lars Jacob Hvinden-Haug.

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

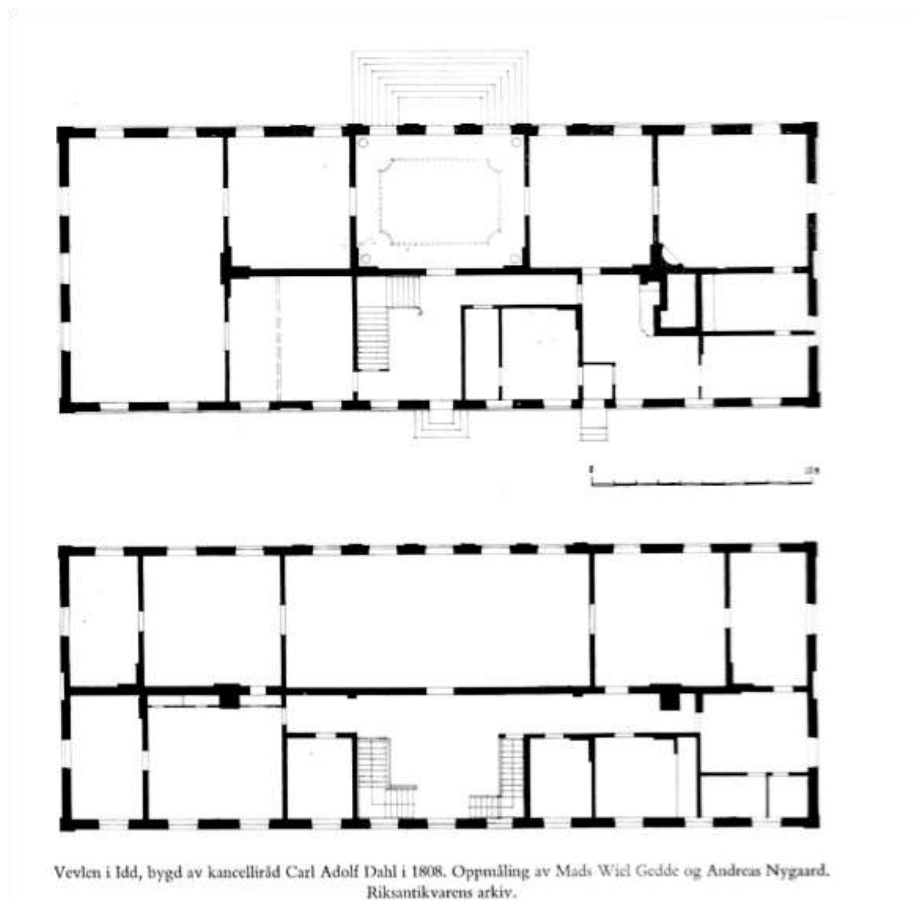

Rekonstruksjon, Lars Jacob Hvinden-Haug

Planløsning

Oppmåling Mads Wiel Gedde og Anders Nygård, 1933
Øverst 1. etasje. Nederst 2. etasje

- Plan over to etasjer
- Midtsalsplan og dobbeltromshus
- Økt antall værelser - Diferensiert bolig
- Representative værelser mot haven
- Enfilade
- Rikt utstyrt interiører

interiør

Havestuen

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

Havestuen

Foto: Elin langfeldt Pettersen

Havestuen

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

Biblioteket

Biblioteket

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

2. etasje

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

Salen

Foto: Elin Langfeldt Pettersen

Salen

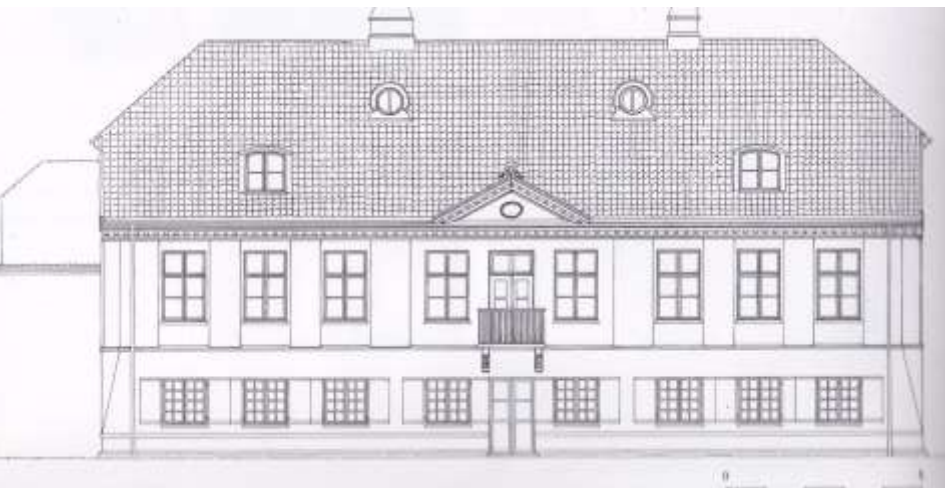

Retning mot trappehallen

Arkitekturhistorisk sammenheng

- Felles med lystgårdene i landet:
- Representativ beliggenhet i landskapet
- Betoning av en hovedfasade med aksentuert midtparti
- Palladiansk motiv, bruk av empire detaljer.
- Plan over to etasjer
- Midtsalsplan og dobbeltromshus
- Differensiert bolig, klart skille herskap og tjenere
- Representative værelser i første etasje mot haven
- Enfilade- dører på akse
- Rikt interiør

- Vevlen står i en arkitekturhistorisk *særstilling* blant norske lystgårder som stort sett var ”sydd over samme lest”.
 - Den er stor
 - Oppført i teglstein
 - Ledaal (1803), Teie (1803) og Trosvik (1819)
 - Arkitekttegnet?

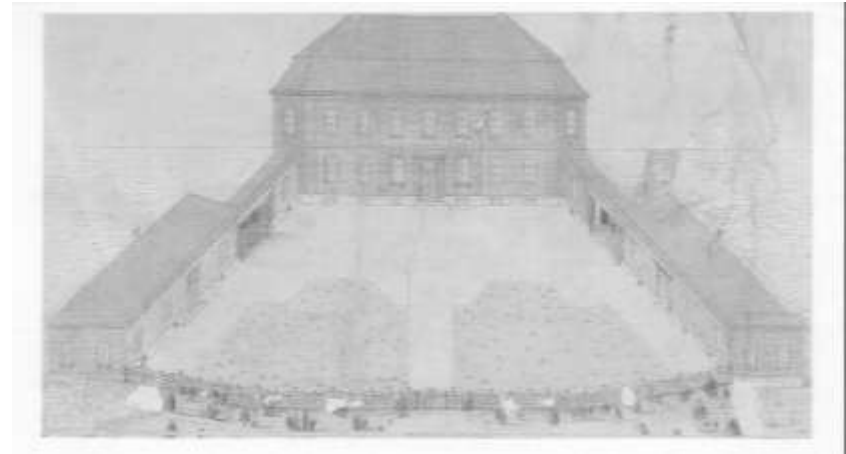
Før ombygging i 1863

Ledaal (1803) Stavanger

Ved byggingen av Ledaal i Årre (1799-1803) ble tegl for første gang innrullsert som byggemateriale i full målestokk i Stavanger (1863)

Teie (1803) Tønsberg

Trosvik (1819) Fredrikstad

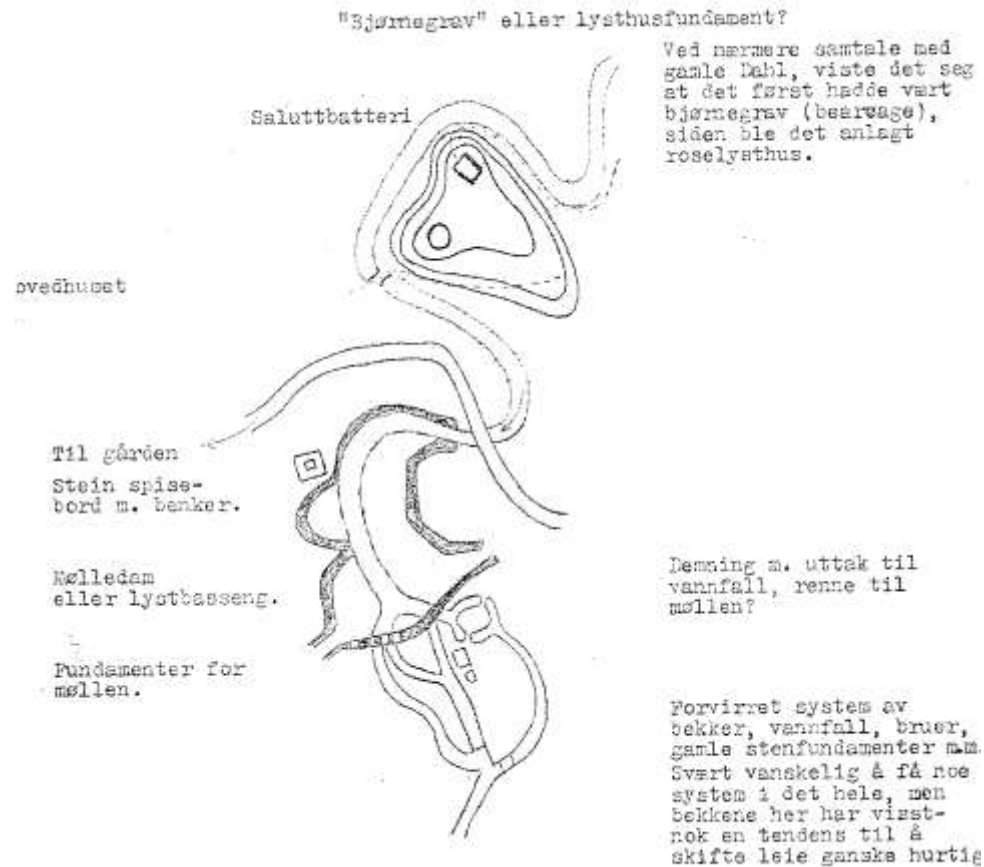
Forbilder?

- Palladio
- Empiren
- C. F Harsdorff (1735- 1799)
- Det Kongelige Danske Kunstakademi

Kongens Nytorv (1781) København
C. F. Harsdorff

Parkens utforming

Skisse, Eivind S. Engelstad (1949- 50)

Parken, bilder

Parken

- Beliggende øst
- 6-7 mål i dag
- Kupert landskap
- Romantisk hage, variert topografi og vegetasjon, snoede stier, bekkeløp, terasser, uoversiktlig?
Sittegrupper, høydedrag, bjørnegrav, kanonsalutt.
Villskap, rosenlysthus.mølledam
- Påbegynt raskt etter 1810?
- Forbilder?england

Oppsummering

- Byggherre kanselliråd Carl Adolph Dahl
- Embedsslekt
- Oppført 1811- 1814
- Ambisiøst og særegent prosjekt i norsk sammenheng
 - En av Norges største lystgårder
 - Fremmed: En av få lystgårder i tiden oppmuret i teglstein
 - Særegen utforming av havestue/ musikkværelse
 - Tidligere utformet med gavloppbygging?
 - Akademisk tradisjon, europeiske forbilder.
 - Stor landskapspark etter engelsk forbilde
- Funksjon
 - Lystgård -> 1897
 - Musikalsk arena fra ca. 1820

Vevlens skjebne?

- Felles kulturhistorie – privat eiendomsrett
- kulturminnevern/ byråkrati/ myndighet – private interesser og følelser.
- Ansvaret kan definitivt ikke hvile på eierene alene!
- ”østfolds sorte hull” pga liten tilgjengelighet
- Jeg fikk restriksjoner – vanskelig forskningsobjekt, men litt var bedre enn alt. Døråpner?
- Statusheving.
- Engasjement, resurser, eierfølelse, respekt. Felles kulturhistorie – privat eiendomstrett.
- Dialog, åpenhet.

Fjernes?

- Nedavret gjennom 5 generasjoner.
 - Carl Theodor Dahl (1802 – 1862)
 - Johan Jacob (1836 – 1908)
 - Adolf Kristian (1874 – 1952)
 - Knut Dahl (1912 – 1994)
 - Knut Erik Dahl
- Lystgård frem til 1897
 - Carl Theodor Dahl, Brigadeauditør, stortingsrepresentant.
 - Bærende kraft i byens musikkliv.
 - 1828: *Fredrikshald Musikalsk Selskab*
 - Johan Jacob Dahl, Oberstløyntnant, stortingsrepresentant.
- Helårsbolig fra 1897- 1981